

Úton a megértés felé

Kerti József – Dr. Keszeg Vilmos (szerk.): *Szövegek, folyamatok, események.* Egyetemi Műhely Kiadó – Bolyai Társaság. Kvár 2015. 298 old. (Egyetemi Füzetek 27.)

Benke András – Bilibók Renáta – Dr. Keszeg Vilmos (szerk.): *Események, folyamatok, szövegek.* Egyetemi Műhely Kiadó – Bolyai Társaság. Kvár 2017. 359 old. (Egyetemi Füzetek 34.)

Az Egyetemi Műhely Kiadó által megjelentetett Egyetemi Füzetek sorozat a Bolyai Társaság névjege alatt napvilágra jött kezdeményezés. Tudományos konferenciák anyaga, valamint kutatási eredmények számára kínál publikációs lehetőséget. A kolozsvári Hungarológiai Tanulmányok Doktori Iskola első tanulmánykötete Keszeg Vilmos, az iskola vezetője szerkesztésében 2014-ben *Folyamatok, szövegek, események* címmel jelent meg a sorozat 21. füzeteként. A sorozat 27. (2015) és 34. (2017) kiadványai ugyancsak a fenti doktori iskola hallgatóinak tanulmányait adja közre. Az irodalom, a nyelvészet, a média és a néprajztudomány területén született dolgozatok a képzés spektrumát vetítik az olvasó elé.

Az alább ismertetendő második kötet (*Szövegek, folyamatok, események.* Egyetemi Füzetek 27., 2015) szerkesztői dr. Keszeg Vilmos és Kerti József. A kiadvány nagy részét az 13 tanulmány teszi ki, amely egy a doktorandusok számára szervezett konferencián kerültek bemutatásra, de a könyv tartalmazza a 2014–2015-ben megvédett doktori disszertációk rövid magyar, román és angol nyelvű kivonatát is.

Az első tanulmány szerzője Bakó Edit, aki 2015-ben védte meg doktori disszertációját, melyben a 19. század második felének erdélyi magyar sajtóját vizsgálta. Doktori téziseinek kivonatát a kötet második része tartalmazza. Tanulmányának címe *Egy „rengés” a Magyar Polgárnál? (Grigore Moldovan újságírói attitűdje)* azokat a szemléletbeli különbségeket jelöli, amelyek a kor kolozsvári sajtójának hasábjain a nemzeti identitás és elkötelezettség kérdéskörében artikulálódtak. A magyar sajtóban kifejtett munkássága révén Moldovan Grigore az ország „felemelésére”

törekszik azokkal az újságírókkal majd tanártársakkal szemben, akik megkérdőjelezzik hitelességét és nemzeti önazonosságát. A gazdagon dokumentált szöveg tömör és szerzteágazó utalások által konstruálja meg a román származású, de országához hűséges író, tanár, közéleti személyiség méltatlanul elfeledett alakját.

Bekecsi Emőke Erzsébet a *Gasztronómia a diplomáciában* címmel a konyhaművészet reneszánszára világít rá, mely szabaddidős tevékenységet biztosít, közösségépítő, lokális és nemzetközi vonatkozásban fontos szerepet tölt be az identitás, a turizmus alakulásában.

Bóné Éva a 17. századi prédikátor Geleji Katona István munkásságának vizsgálatára vállalkozik, elszalutva a méltatlanul megítélt igehirdető „ortodoxiája” körüli viták létjogosultságát, jelezve, hogy a nagy műveltségű szerző teológiai és tudományos érdeklődése korának református hitvallásosságát nem téveszti szem elől.

Csibi László Teleki Sámuel kelet-afrikai expedíciójának indítékait keresve mutatja be a gróf kapcsolat-hálóját és egyéni jellemzőit. Azokat a hatásokat fogja csokorba, melyek ahhoz vezettek, hogy a kor expedícióinak megfelelően többszázadmagával, fegyveresen eljusson a Kilimandszáró vidékére, talán lázadó természete által vezérelve, új állatfajok felfedezése céljából, esetleg azért, hogy magyar nevet kölcsönözzön valamely afrikai tájnak. A 19. század végi Afrika-kutatás láza által elragadott felfedező útjának sajtóvisszhangját szövegezzük meg a tanulmány szerzője.

Kerti József *Emberkép Aranka György írásában (előtanulmány)* címmel a felvilágosodás korának versíróját idézi elénk, rámutatva azokra a hatásokra,

amelyeknek Aranka György költészete révén szerzett érvényt. Az elme és az erkölcs, a polgári attitűdök, a földi javak, a lét végső kérdései olyan témák ebben a költészetben, melyeket a rend igénye kovácsol egybe. A verselemzésekkel gazdagított tanulmány a költő szóhasználatának tartalmára és céljára egyaránt kitér, kiemelve a sorok didaktikus jellegén túl a gyönyörkötetés szándékát is.

Kovács Dóra genderkutatásként jelöli meg doktori disszertációját, melynek helyszíne Magyarózd. A férfi és női szerepek a táncművészet révén elevenednek meg, egy mesterségesen létrehozott farsangi bál során. A kutatói kérdés az, hogy a 21. század elején egy organizált folklóremény milyen organikus örökséget hoz a felszínre a kutatott településen. Megállapítja, hogy a népi hagyományok (pl. a csujogatás) meglehetősen elveszítették közösségszervező erejüket, a táncművészet elsilányult a popkultúra zenéjének és mozgásvilágának hatására.

Die Buchstaben. A szerző személye címmel Lokodi Ildikó az irodalomtörténet számára hiánypótló elemzést ad gróf Fekete János névtelenül megírt kézikönyvről. Az elveszettnek hitt, csupán a bibliográfiai utalásokban megőrzött művet a kutató megtalálta és hivatkozások, recenziók segítségével bizonyította a 18. század végén született kétkötetes munka szerzőjének kilétét.

Máté István a Kalotaszegi Református Egyházmegyében tevékenykedő lelkésznek és lelkészfeleségek mindennapjait elemzi. Bár a férfiak által végzett lelképásztori szolgálat kedvezőbb közösségi fogadtatásnak örvend, mint a lelkészneké, kétségtelenül erősödik egy olyan tendencia, mely révén az egyházi munka leépíti nemi kötöttségeit, és így hozzájárul az előítéletek felszámolásához, a női lelkészesség elismeréséhez. A lelkészfeleségek esetében két különböző magatartásformával találkozhatunk, ami a gyülekezeti integrációt illeti. Többségük lelképásztor férjük oldalán szembesül a helyi közösség elvárásrendszerével, ám megjelenik egy olyan attitűd is, melynek értelmében a közösségtől függetlenül, saját szakmájuk, munkájuk által körvonalazódik az önazonosságuk. A tanulmány ezeket a tendenciákat igyekszik megragadni

a nyilvánosságelmélet, gender studies, szerepel-méletek kulcsfogalmait segítségével.

Molnár Ildikó *Jancsó Elemér felvilágosodás-konceptiója* című dolgozatában a 20. századi irodalomtörténet szöveg-hagyatékának kontextusba helyezésére vállalkozik. Az elemzett szövegek révén feltárul a felvilágosodásról alkotott kép mellett Jancsó Elemér öndefiníciós törekvése is.

Nagy Ákos a kollektivizálás által meghatározott egyéni és közösségi narratív identitást veszi górcső alá, egy maroszeleki falú lakosainak emlékezetében. Tanulmányának címe: *A jobbágytelki kollektivizálási kísérlet időszaka. Visszaemlékezések és beszédmodok*. Az elemzés tárgyát képező hat interjú a helyi közösség egészére vonatkozó narratív elemek által valósítja meg a történelem háziassimilációját, az emlékezés kultúráját. Az erőszakos kollektivizálástól megmenekült falu számára a múlt értékelése a széles körben elterjedt narratív elemek által hozzájárult egy sajátos helyi identitás kialakulásához.

Nagy Anna *Metamodernizmus és intermedialitás a kortárs magyar irodalomban* című dolgozata négy irodalmi munka elemzése által igazolja, hogy a posztmodern paradigma, melyre a közönség oly jellemző, alkalmatlan azoknak a finom tendenciáknak a megragadására, amelyeket tetten ért. A metamodernizmus mint új korszakdefiníció az irodalomban a szabad választás lehetőségét kínálja a gondolatok tömkelegében.

Székely Melinda egy klasszikus antropológiai téma, az átmeneti rítus fogalmainak és fázisainak érvényességére, alkalmazhatóságára kérdez rá. Az erdélyi Mezőségen megfigyelt házasságkötési szokások arra készítik, hogy az átmeneti rítust árnyaltabban, közösségi beágyazottságában, illetve a helyi közösségben érvényesülő gazdasági változások, technikai fejlődés kontextusában értelmezze. Dolgozatának címe: *Az átmeneti rítus fogalmának útvesszői*.

Zsigmond Júlia Kalotaszentkirályon végzett te-repkutatása a vallásos hiedelmek változását követte nyomon. Az egykori református lelkész apologetikai tevékenysége és az egyháztagokkal ápolta kapcsolata a népi hiedelemvilág újragondolását eredményezte. Az interjúalanyok adatközlései alapján az észszerűség, a bibliai mérce számos, főleg a temetéshez kötött helyi

szokást, hiedelmet szorított háttérbe, ám ezek egy-egy gesztus révén mégis a mentalitás és a mindennapi élet részei maradtak.

A kötet további részében a tanulmányok szerzőiről és dolgozataik fő tételeiről olvashatunk néhány soros ismertetőt román és angol nyelven. Végül pedig a doktori disszertációjukat megvédett hallgatók téziseinek összefoglalóját nézhetjük át. A bemutatások Bakó Edit, Dóczy Órs, Furu Árpád, Gergely Zoltán és Korondi Ágnes munkáját követik.

Az Egyetemi Füzetek sorozat 34. kiadványa a Benke András, Bilibók Renáta és dr. Keszeg Vilmos által szerkesztett *Események, folyamatok, szövegek* című, 2017-ben megjelent kötet.

Egyén és közösség, múlt és jelen, tudatosan vállalt vagy kutatói hozzájártsárral kibontott identitásminizáttok széles skálájába tekinthet bele az olvasó. A kötet nemcsak gazdag szövegteremtő igyekezetről tanúskodik, de megeleveníti a mindennapi élet, az emlékezet narratíváinak, a közösségi szabályok által moderált egyéni életutak számos epizódját is. A 13 tanulmányt tartalmazó kötet híven tükrözi a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Hungarológiai Tanulmányok Doktori Iskolájának kutatói etikáját és irányelveit. Recenziómban minden tanulmányból egy idézettel igyekszem körvonalazni a szerző mondanivalóját, azzal a szándékkal, hogy találkozásunk a szöveggel, a kutatás tárgyával és a doktorandusokkal egészen közeli és élményszerű legyen.

Bakos Áron katonatörténeteket elemzett az erdélyi Aranyosszéken, arra figyelve, hogy az élettörténetek, a katonaságról szóló igaztörténetek és a tágabb történelmi perspektíva hogyan fonódnak össze. „A különböző témájú igaztörténetekben, az élettörténet mikro- és a történelmi elbeszélés makroszintjén ugyanazt a fő üzenetet tapinthatjuk ki, az én- és a világlép harmonizál, támogatja egymást” – írja a szerző (21.). Dolgozatának címe: „*Ilyen könyvet írhatnak né, min mentem ott keresztül!*” *Egy marginalizált személy élettörténete, katonatörténete és történelemképe.*

Deák Szebeni (Bán) Imola a gasztronómia és az irodalom viszonyát fejtegetve megállapítja, hogy „az utóbbi években tapasztalható gasztronómiai divat nálunk is egyre jobban begyűrűzött a magaskultúra

egy-egy területére, úgynevezett kulináris forradalomról beszélhetünk, ami időszerűvé, népszerűvé tette az irodalmi szakácskönyv műfaját is” (25.). Témáját szövegének címe ekképpen tömöríti: *A gasztronómia képzeletbeli világa. Irodalom és konyhaművészet intermediális kapcsolatának tanulmányozása Alexandre Dumas Konyhaszótárában.*

Benke András Tarr Sándor *Ennyi volt* című novelláskötetében elemzi az írói attitűdöt, a narratív koherenciát, a szereplők kapcsolatrendszerét, sőt istenkeresését (*Szubjektivitás, transzcendencia és egyetemesség kapcsolata Tar Sándor novelláiban*). A kötet metafizikájának kiteljesedése azon a ponton valósul meg, „ahol a mechanikus munkafolyamatok ritmizáltságának eszközeként felfogott test saját purgatóriumán keresztül eljut oda, hogy pontosan saját partikularitásában megragadható egyedisége által teremtsen egyszeri és megismételhetetlen kapcsolatot az egyetemessérral” (68.).

Deák Anita (*Intertextualitás a Macskafogó című rajzfilmben*) a magyarországi rajzfilmipar aranykorának egyik alkotását elemmezve arra keresi a választ, hogy milyen mögöttes, felnőtteknek szóló tartalmi elemeket rejt az animáció, az intertextualitás, az allegória, az irónia eszköztára által. *A Macskafogó*ban megjelenített kétpólusú világ üzenetével, kifejezésmódjával kapcsolatban kérdés formájában fogalmaz a szerző: vajon létjogosultságuk csupán „kedvelt stratégiák a történetmesélések, azon belül is főként a filmkészítés területén vagy, mert a Kádár-korszak médiapolitikájának is kedvelt propagandafogásai voltak ezek az eszközök” (83.).

Ferenczi Szilárd *Önkormányzati képviselőválasztások Kolozsváron 1888–1918* című munkájában két korszakot különít el. Az első évtized az értelmiségieket juttatta vezető szerephez, a második pedig a kereskedőknek és helyi gazdáknak kedvezett a városvezetésben. „A közigazgatási elit története szervesen összefonódik a városigazgatás kérdéskörével, hiszen a testület vagyoni, pártpolitikai vagy közéleti bízalom alapján történő kiválasztási rendszere, majd a személyeknek a közgyűlés zárr munkamódszerébe való illeszkedése, attitűdje, csoportos és önös érdekeinek a politikai gyakorlatban való felhasználása alapvetően

meghatározta a város korabeli nagyléptékű fejlődését.” (87.)

Goron Sándor *William Shakespeare Szentiványéji álom című vígjátékának magyarított személynevei* című dolgozatában kiemeli, hogy a fordítás és modifikáció eszközével élnek a szöveg magyarítói. „A legmerészebb fordító Nádasdy Ádám, aki a foglalkozásokból kiindulva kreálja humorossá Shakespeare mesterembereinek magyar nevét.” (118.)

Pasztoráció, nyelvhasználat és identitás Kostelekben a második világháború előtt címmel Györffy Eszter magyarok és románok eltérő nemzetépítési stratégiáit tárja elénk, melynek eredményei megmutatkoznak a vallási, nyelvi, gazdasági vagy éppen házassági szokásokban. „Az 1930-as években kezdődött el egyfajta pasztorációs rivalizáció a két katolikus egyház (görög- és római katolikus) plébánosai között, akik egészen az 1940-es évekig különböző évekkel és vádakkal igyekeztek a híveket egyik vagy másik oldalhoz való tartozásának az egyházi és állami hatóságoknál is érvényt szerezni.” (147.) Ennek a harcnak eredményeképpen Kostelek lakossága vallásilag két közösségre szakadt az 1940-es években.

Kerti József *A Magyar Parnaszus Virágjai szóképben Aranka György kéziratosa versei Szirmay Antal versgyűjteményeinek tükrében* irodalomtörténeti érdekességeket tár fel a két, címben említett szerző irodalmi kapcsolatáról. A kutató összegzése szerint „láthatjuk, Szirmay hogyan retorizált át saját célja és ízlése szerint egyes szövegeket, ugyanakkor hogyan kanonizálta Arankát a Hungaria in parabolis oldalain” (182.).

Lőrincz Éva Noémi *A gyermeki nézőpont és a mágikus látásmód összefüggései Dragomán György Máglya című regényében* címmel írt dolgozatot, melyben a mágikus realizmusra vonatkozó elemzést alkalmaz Béneyi Tamás módszertana alapján. „Bizonyos tárgyak esetén eldönthetetlen »valóságos« mivoltuk, ez arra irányítja a figyelmet, hogy a mágikus, illetve a valóságos világlátás is konstrukció, a dolgok nevei csupán metaforák” (203.) – például a kavics-fog-kenyérből, pók-parázs, árnyék-tükörkép, vagy könnyecsepp-izzadságcsepp. A szereplők emlékezetvilágában megszületett narratívák a nagy,

tekintélyelvű történelem alternatívái, melyek terápiás jelleget öltenek az aktív felejtés, a párbeszéd és a meghallgatás által.

Máté István tanulmánya, *Az egyházi fegyelmezés lehetőségei Kalotaszegen* azt a változást igyekszik leírni, amely az egyházi fegyelmezés gyakorlatában következett be a huszonegyedik század hajnalára. Bár az intézményes egyházi fegyelmezés nagymértékben háttérbe szorult, a helyi közösség a „régii hagyományokra hivatkozva olykor a lelkeséznél is következetesebben tartja számon a vétket. Igaz, szelektív módon, hiszen a vallásgyakorlás általános visszaesésével bizonyos vétkekre már fel sem figyel.” (247.)

Szémán E. Rózsa dolgozata: „*Álmatlan éjszakák gyötrődéseiben siratott álmom*”. Tessitori Nóra művészete leveleinek tükrében a két világháború közötti időszak erdélyi magyar szavalóművészetét elemzi. Tessitori levelezése előadói önreflexiót tartalmaz, mely felfedi az előadó egyéniségét. A versmondó saját gondolatvilágán átszűrni a verseket, így kölcsönözve egyéni hangvételt a versmondásnak, jelenség, mely a néma versolvasás során nem nyilvánulhat meg. A költő társaként a szavalónak költővé kell lennie. „Mint írja, szöveg nélkül is tudna »artisztikus hangokat megszólaltatni«, de mivel szöveg nélkül az emberi beszéd értelmetlen, ezért kellene a versek – ezek pedig természetesen csak olyanok lehetnek, amelyek fedik indulatait, érzéseit, egész lényét.” (261.)

Tóth Orsolya: *Kolozsvár filmtörténeti reprezentációi az első filmfelvételektől 1948-ig. Helytörténet a megtalált mozgóképek tükrében*. A szerző négyes korszakolást alkalmaz a kolozsvári filmgyár létrejöttétől a párizsi békeszerződésig, ezeket nemcsak filmtörténeti szempontból értékeli, hanem kitér a város fejlődésének, közéletének számos korabeli eseményére is. „A kis csónakház ma is megvan, a kaszinó épülete a háttérben, a tó partja a felvételeken még nincs betonba öntve. Ezek az első benyomások mai nézőként azok alapján, amik feltűnnek a kockákon.” (289.)

Vincze Eszter Beáta egy teológiai kérdés vizsgálatát által fedi fel a tanbeli különbségeket Luther, Kálvin és Pázmány írásai alapján. A dolgozat végkicsengése szerint a vitázó felek elbeszélnek egymás mellett, „mert nem is akarják egymást megérteni, mivel a

hitviták többségéhez hasonlóan a vita itt is lezárt horizontok között zajlik...” (322.). Az elemzés címe: *A reformáció korának megigazulás-tana és Pázmány Péter Kalauza*

A kötet további részében a tanulmányok szerzőiről olvashatunk rövid ismertetőt, illetve a szövegek néhány soros összefoglalóját román és angol nyelven (325–339 oldal). Végül pedig a 2015–2016-ban megvédett disszertációk téziseiről olvashatunk a következő szerzőktől: Ádám Biborka, Furu Adél, Kommer Erika,

Lokodi Éva-Ildikó, Serestély Zalán, Szakál Anna, Székely Károly.

Gazdag és szerteágazó kutatási területeket idéznek a két kötetben közzétett szövegek. Találunk bennük történeti jellegű kutatásokat és recens tematikát. A megjelent kötetek bepillantást engednek a Hungarológiai Tanulmányok Doktori Iskola szakmai világába és szellemiségébe.

Máté István

Bernády György Marosvásárhely lokális történelmében

György V. Imola: *Bernády György és kultusza Marosvásárhelyen. A lokális történelem mint narratív identitás. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kvár 2018. 224 old., CD melléklettel (Emberek és kontextusok 15.)*

György V. Imola *Bernády György és kultusza Marosvásárhelyen. A lokális történelem mint narratív identitás* című munkája az *Emberek és Kontextusok* sorozat 15. köteteként jelent meg 2018-ban, amely a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Magyar Néprajz és Antropológia Intézetének könyvsorozata. A sorozat olyan forrásközlő köteteket jelent meg, melyek nemcsak a társadalomkutatók, hanem a népi életforma, a hagyományok iránt érdeklődő olvasók igényeinek is megfelelnek. A jelen kötet a 20. század elején aktívan tevékenykedő marosvásárhelyi polgármester, Bernády György személyi kultuszának kialakulásáról, továbbéléséről értekezik, és a szerző doktori disszertációját tartalmazza. A munka nem előzmény nélküli. A szerző 2008 és 2011-ben megjelent írásai a marosvásárhelyi Bernády-emlékezet köré szerveződnek (*Bernády György lokális mítosza Marosvásárhelyen; A boldog békeidők. Bernády emlékezetének mechanizmusai; A tér szimbolikus birtoklása Marosvásárhelyen*). A szerző kutatási területe a kulturális emlékezet.

György V. Imola munkája arra keresi a választ, hogy egy adott település milyen jellegű stratégiákat

érvényesít annak érdekében, hogy a múlt ne merüljön feledésbe, illetve hogyan mitizálódik a „városépítő” polgármester, Bernády György személye és kora a város emlékezetében. A szerző kutatása a 20. század eleji sajtóban fellelhető írott anyagra, a rendszerváltás után megalapított Dr. Bernády György Közművelődési Alapítvány néhány tagjával készített interjúkra, a részt vevő megfigyelésre, a településről írott művekre alapot. Célja fényt deríteni egy lokális közösségben kiépült kultusz tartalmára, motivációira, illetve a mögötte húzódozó narratívákra, rákérdezve a kultusz kialakulásának idejére, szerveződési formáira, ennek jelentéseire. Továbbá azt vizsgálja, hogy az emlékezési folyamatok hogyan tartják fenn, illetve hogyan erősítik a lokális identitást, melyben egy közösség településéhez, megnyilvánulási tereihez, múltjához, történetihez való viszonya mutatkozik meg. A szerző állítása szerint a Bernády György-kultusz az 1989-es fordulat után épült ki, a helyi elit kultuszteremtő törekvései eredményeképpen. A főleg politikusokból álló helyi elit megteremtette a kultusz helyét, idejét, a